

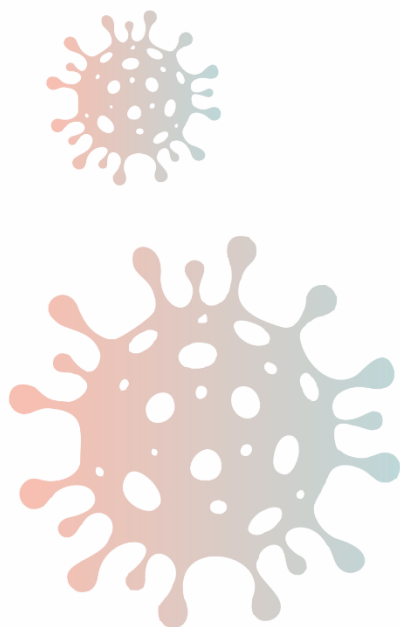
REPUBLIKA KOSOVA
MINISTARSTVO INDUSTRIJE,
PREDUZETNIŠTVA I TRGOVINE

Tourism Union of
Kosova

IZVEŠTAJ

UTICAJ KOVID PANDEMIJE 19
U SEKTORU TURIZMA

2021

Uvod

Ovo istraživanje sprovedli su Ministarstvo Industrije, Preduzetništva i Trgovine (MINT), Odeljenje za turizam i Turistička unija Kosova (TUK).

Pandemija Covid 19 uticala je na Kosovo od 13. marta 2020. godine i uticala je na nefunkcionisanje većine pružalaca turističkih usluga u privatnom sektoru. Da bi se sprečila pandemija, od ovog datuma nadalje, otprilike 3 meseca, većina pružalaca turističkih i hotelskih usluga potpuno je zatvorena zbog mera koje je Vlada Kosova preduzela da spreči pandemiju Covid 19. Samo pružaocima usluga hrane i pića je bilo dozvoljena usluga „Take Away“. Od juna je počelo popuštanje mera za sva kosovske biznise, uključujući i sektor turizma, gde su pružaoci turističkih usluga imali priliku da pružaju turističke usluge, ali primenom mera za daljinu i sigurnost, poštujući državne odluke i protokole radeći sa ograničenim rasporedom. Međutim, sektor smeštaja nije dobro funkcionisao zbog pada broja pansiona i posetilaca.

Iz ove situacije stvorene tokom 2020. godine i na osnovu statističkih podataka o padu broja posetilaca na Kosovu, primećuje se da je sektor turizma, naime privatni sektor u turizmu, imao direktan uticaj od pandemije Covid 19, mada još uvek ne postoje tačni službeni podaci o ekonomskom uticaju i gubicima izazvanim pandemijom Covid 19. Stoga potreba za takvim istraživanjima potiče upravo iz ove stvorene situacije.

Ovo istraživanje će pružiti pregled gubitaka prouzrokovanih periodom kada je pandemija počela da se širi na Kosovu, tj. od marta 2020. do kraja novembra 2020. godine. Istraživanje će služiti kao osnova za kreatore turističke politike i druge relevantne aktere koje se bave ili utiču na razvoj turizma.

Istraživanje je sprovedeno u saradnji između Ministarstva Industrije, Preduzetništva i Trgovine (MINT), Odeljenja za turizam i Turističke unije Kosova (TUK).

Svrha istraživanja

Ovo istraživanje ima za cilj da napravi procenu uticaja pandemije na pružaoce turističkih usluga u privatnom sektoru na Kosovu. Nalazi istraživanja mogli bi uticati na povećanje pažnje podršci turističkog sektora od strane svih strana, pružajući bližu sliku o tome koliko je turistički sektor na Kosovu oštećen, koji su sektori najviše pogođeni finansijskom štetom prouzrokovanom pandemije itd. Svrha istraživanja je takođe da odrazi potrebe turističke industrije za oporavkom i područja u kojima je ovoj industriji potrebna pomoć.

Metodologija istraživanja

Istraživanje uticaja pandemije Covid 19, sprovedeno je putem ankete za pružaoce turističkih usluga, uključujući:

- Sektor gastronomije (restorani, kafići)
- Sektor turističkih agencija i turoperatora (Inbound dhe Outbound Tour Operatorts)
- Sektor smeštaja (hoteli, moteli, pansioni)
- Sektor transporta (vazdušni i drumski transport)
- Sektor vodiča

U anketiranje je bilo uključeno 10% pružalaca turističkih usluga. Anketiranje je bilo nasumično kada je zajednički radni tim, sastavljen od osoblja MINT-a, odnosno Odeljenja za turizam, zajedno sa TUK-om bio angažovan u sprovođenju ankete.

Istraživanje je sprovedeno u sledećim sektorima turizma:

- Sektor gastronomije (restorani, kafići) sa 59 ispitanika ili 29,06%.
- Sektor turističkih agencija i turoperatora (Inbound dhe Outbound Tour Operatorts) sa 56 ispitanika ili 27,59%
- Sektor smeštaja (hoteli, moteli, pansioni) sa 50 ispitanika ili 24,63%
- Sektor saobraćaja (vazdušni i drumski transport) sa 33 ispitanika ili 16,26%
- Sektor vodiča sa 5 ispitanika ili 2,46%

Istraživanje je sprovedeno tokom decembra 2020. i januara 2021. godine. Iako su podaci i informacije ankete za biznise bili period od početka pandemije Covid 2019 na Kosovu, marta 2020. do kraja novembra 2020. godine. U pogledu prihoda koji su prijavili biznisi su bila za isti period 2020. godine i isti period 2019. godinu sa ciljem da mogu upoređivati prihode biznisa.

Glavni nalazi ankete

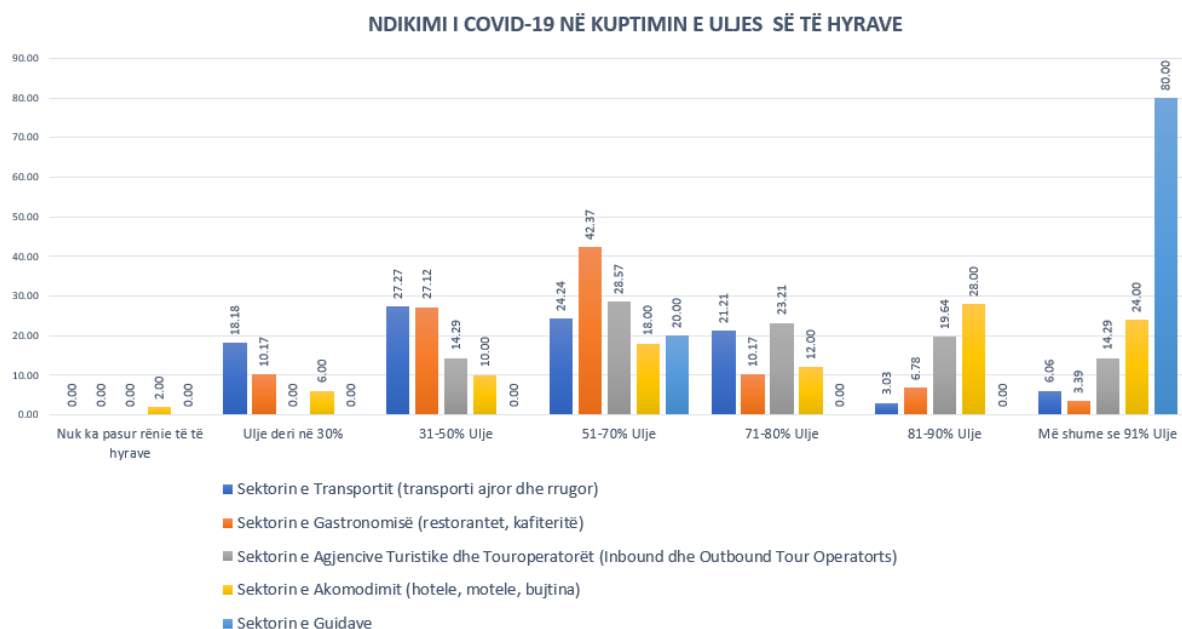
Ovaj deo odražava glavne nalaze generisane od anketa sa ključnim akterima u turističkoj industriji, uključujući smeštaj u restoranima, kafićima, turoperatorima i drumskim prevoznicima. Takođe i nalazi koji proizilaze iz izjava samih ispitanika.

Budući da uzorak ankete nije bio dovoljno reprezentativan, nalaze na sektorskom nivou ovog istraživanja treba tumačiti sa oprezom.

Uticaj Covid-a 2019 u pogledu prihoda

Kao što se vidi sa slike br. 1, uticaj pandemije Covid 19 na biznise smanjio je prihode u svim sektorima fokusiranim na istraživanje.

Sa najvećim smanjenjem prihoda primetno je da je sektor Vodiča imao više od 91%. Sa negativnim uticajem od 81-90% smanjenja, primećuje se da je sektor smeštaja imao najviše sa 28%. Sa negativnim uticajem od 71-80% smanjenja, primećuje se da je sektor turističkih agencija i turoperatora imao najviše sa 23,21%. Sa negativnim uticajem od smanjenja od 51-70%, primećuje se da je sektor gastronomije imao najviše sa 42,37%. Sa negativnim uticajem od 31-50% smanjenja, primećuje se da je sektor transporta imao najviše sa 27,27%. Uticaj od nula do 30% bio je izuzetno mali procentualno. Iako je vrlo mali broj preduzeća izjavio da Covid 19 uopšte nije uticao na prihode.

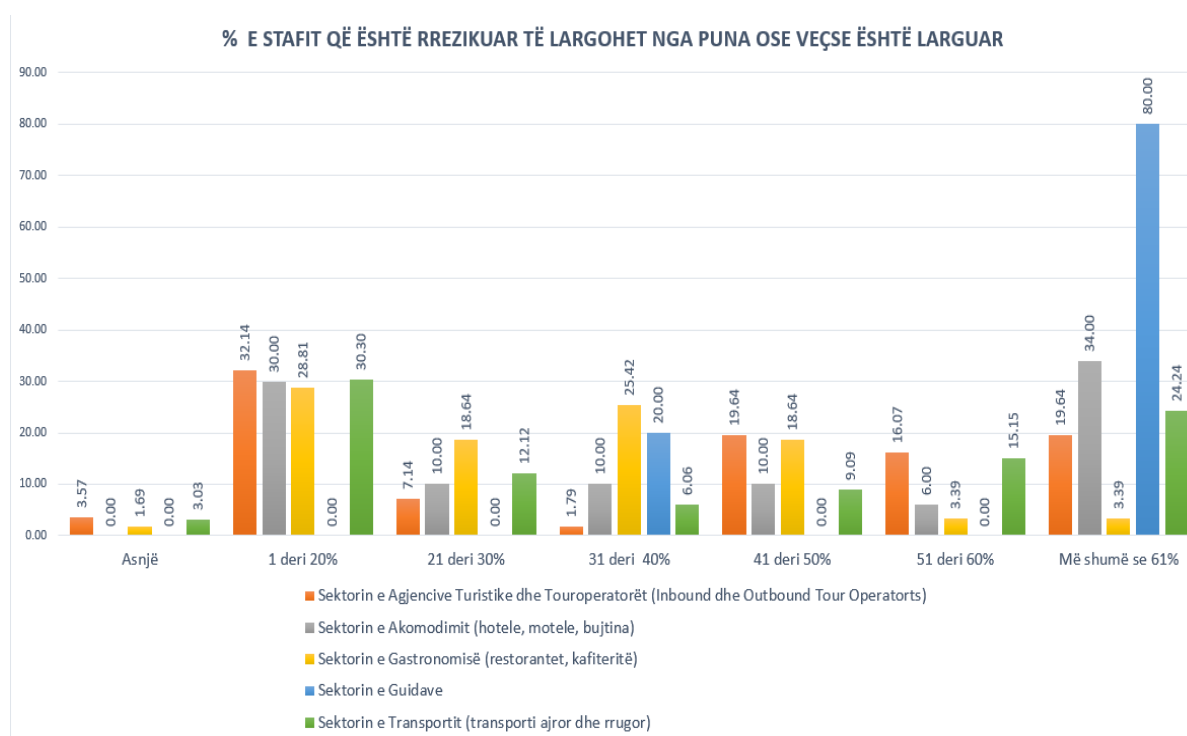

Slika 1: Uticaj Covid 19 na turističke biznise u pogledu prihoda po procentima i sektorima

Procenat osoblja kome preti otpuštanje sa posla ili je već otpušteno

Na ispod slici (slika 2), smanjenju broja osoblja koje se desilo ili se očekuje da će se dogoditi, prema sektorima turizma, na osnovu izjava ispitanika, proizilazi da je 1-20% pretrpelo smanjenje osoblja za veći deo Turističke agencije sa 32,14%, sektor transporta sa 30,3%, kao i sektor gastronomije sa 28,81%,

Smanjenje osoblja za preko 61% prijavio je sektor Vodiča od 80%, zatim sektor smeštaja sa 34%, sektor transporta sa 24,24%, kao i sektor turističkih agencija i turoperatora sa 19,64%.

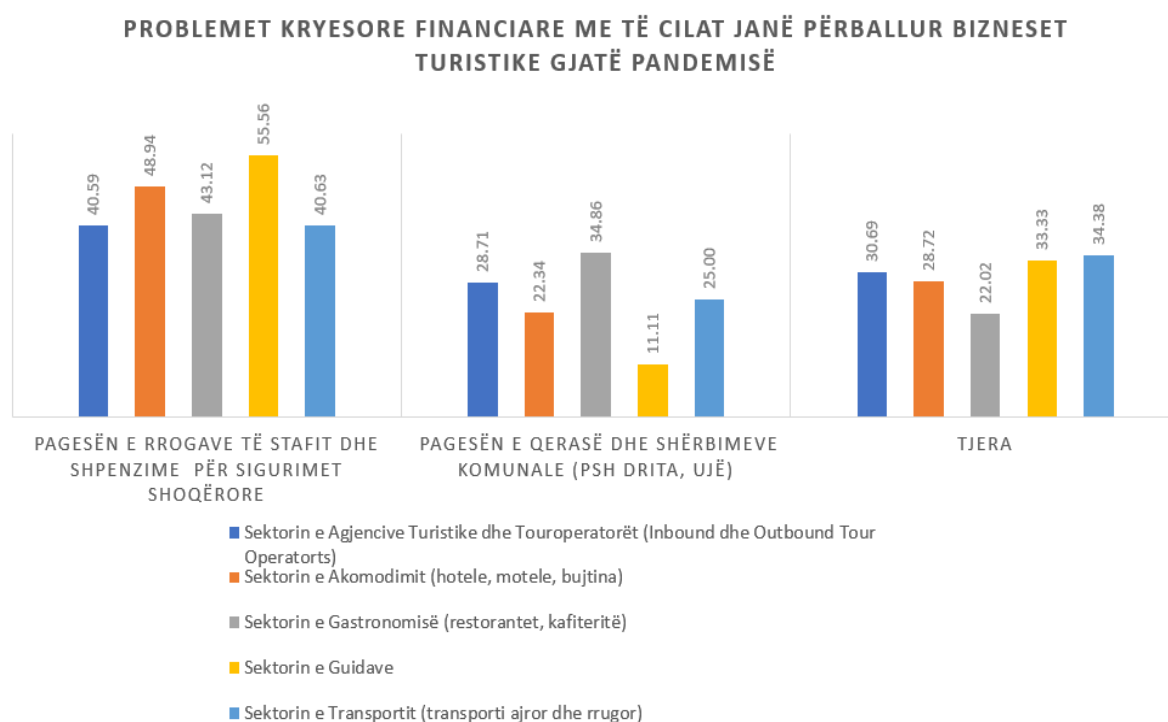
Slika 2: Procenat otpuštenog osoblja zbog pandemije Covid 2019

Glavni finansijski problemi sa kojima se suočavaju turistički biznisi tokom pandemije

U kontekstu glavnih finansijskih problema sa kojima se suočavaju turistički biznisi, primećuje se da su, između ostalih, dva problema kao što su isplata plata zaposlenima i plaćanje kirije i režije problemi za većinu turističkih biznisa. Dok su drugi problemi poput otplate kredita, plaćanja dobavljača ili plaćanja računa bili manje izazovni tokom pandemije u poređenju sa prva dva.

Podeljeno na nivou sektora, isplata plata osoblja bila je glavni finansijski problem za 55,56% ispitanika u sektoru Vodiči, zatim sa 48,94% u sektoru smeštaja, sa 43,12% u sektoru gastronomije i 40,63% u sektoru turističkih agencija.

Takođe kao još jedan finansijski problem tokom pandemije turistički biznisi su prijavile plaćanje kirije ili komunalnih troškova (voda, struja, otpad), kako sledi: 34,86% gastronomskog sektora smatra jednim od glavnih finansijskih problema plaćanje kirije i režije, tada 28,71% sektora turističkih agencija i turoperatora smatra plaćanje kirije i režije glavnim finansijskim problemom, kao i 25% sektora transporta plaćanje kirije i komunalne usluge glavnim finansijskim problemom.

Slika 3: Dva glavna finansijska problema tokom pandemije za turističke biznise

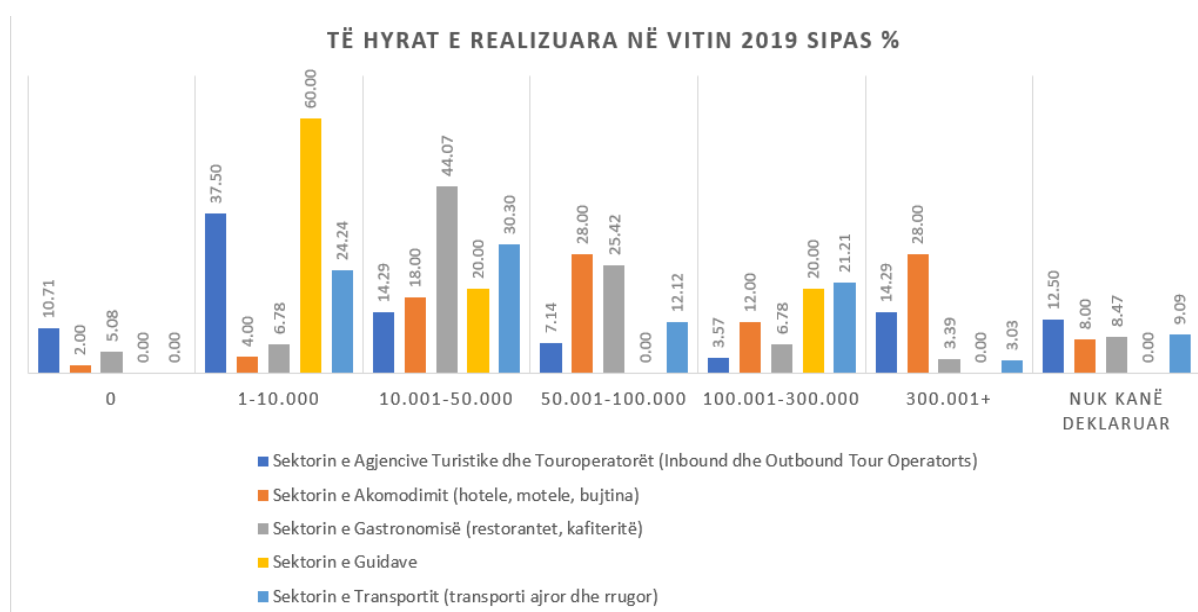
Koliki su bili prihodi ostvareni u 2019. godini

Sa slike br. 4 rezultira da biznisi sa godišnjim prihodima od 1-10 000 € uključuju sektor Vodiča sa 60%, zatim sektor turističkih agencija sa 37,5% i sektor transporta sa 30,3%.

Biznisi koji su imali godišnji prihod tokom 2019. godine od 50.001-100.000 € uključuju sektor smestaja sa 28%, sektora gastronomije sa 25,42%, sektora transporta sa 12,12% i sektora turističkih agencija sa 7,14%.

Učešće sektora u kojima su njihove biznise tokom 2019. godine ostvarili godišnje prihode preko 300.000 € su: smestaj sa 28%, gastronomija sa 3,39% i transport sa 3,03%.

Jedan deo ispitanika nisu radije navodili u koju kategoriju prihoda spada njihov biznis.

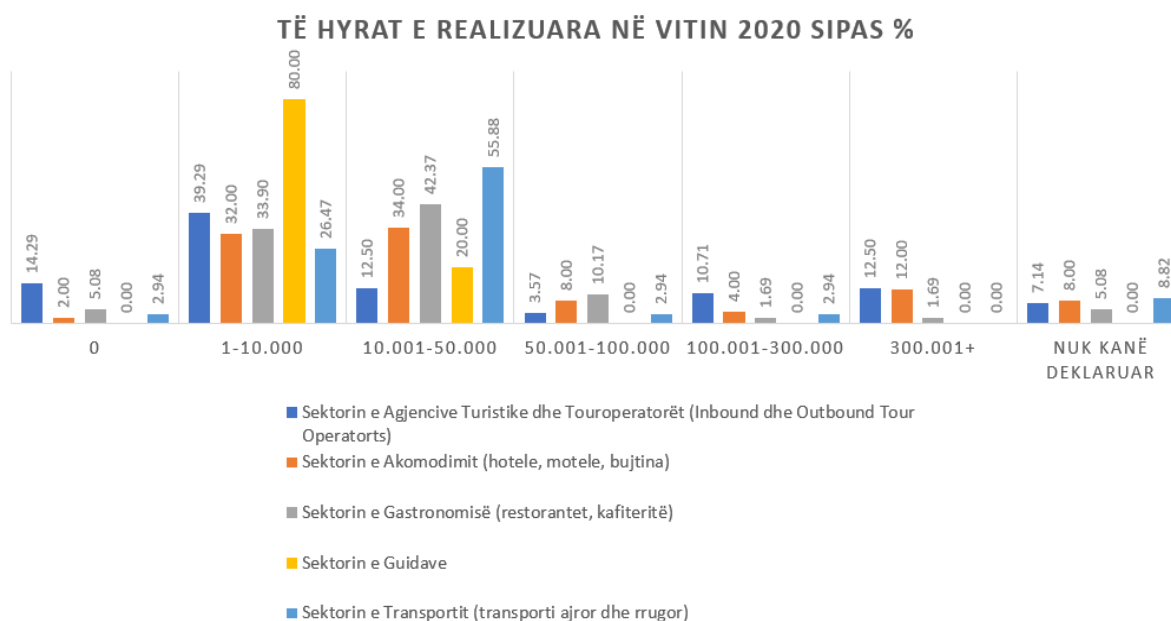
Slika 4: Prihodi koje su turistički biznisi ostvarili u 2019. godini

Koji su prihodi ostvareni u 2020. godini

Sa slike br. 5 pokazuje da biznisi koji su imali godišnji prihod od 1-10 000 € uključuju sektor vodiča sa 80%, sektor turističkih agencija sa 39,29% i sektor gastronomije sa 33,9%.

Biznisi koji su imali godišnji prihod tokom 2020. godine od 10.001-50.000 € uključuju sektor transporta sa 55,88%, sektor gastronomije sa 42,37%, sektor smeštaja sa 34% i sektor vodiča sa 20%.

Tabela pokazuje da najznačajniji pad uključuje biznise koje imaju godišnji prihod od 50.001-100.000 €, i to sektor gastronomije za 10,17%, sektor smeštaja za 8% i sektor putničkih agencija i turo operatora za 3,57%.

Slika 5: Prihodi koje su turistički biznisi ostvarili u 2020. godini

Uporedna analiza prihoda u 2019. i 2020. godini

Ako uporedimo podatke iz 2019. i 2020. godine, primetiće se da većina biznisa tokom 2020. godine nije mogla da ostvari prihode samo do 50.000 €.

Oko 28% biznisa iz sektora smeštaja ostvarilo je prihode preko 300.000 € tokom 2019. godine, dok je tokom 2020. godine samo većina biznisa u ovom sektoru ili 34% njih ostvarila prihode ne veće od 50.000 evra.

21,21% biznisa iz sektora transporta ostvarilo je prihode od 101.000 € do 300.000 € tokom 2019. godine, dok je samo 2,94% biznisa iz istog sektora uspeo da ima prihode tokom 2020. godine.

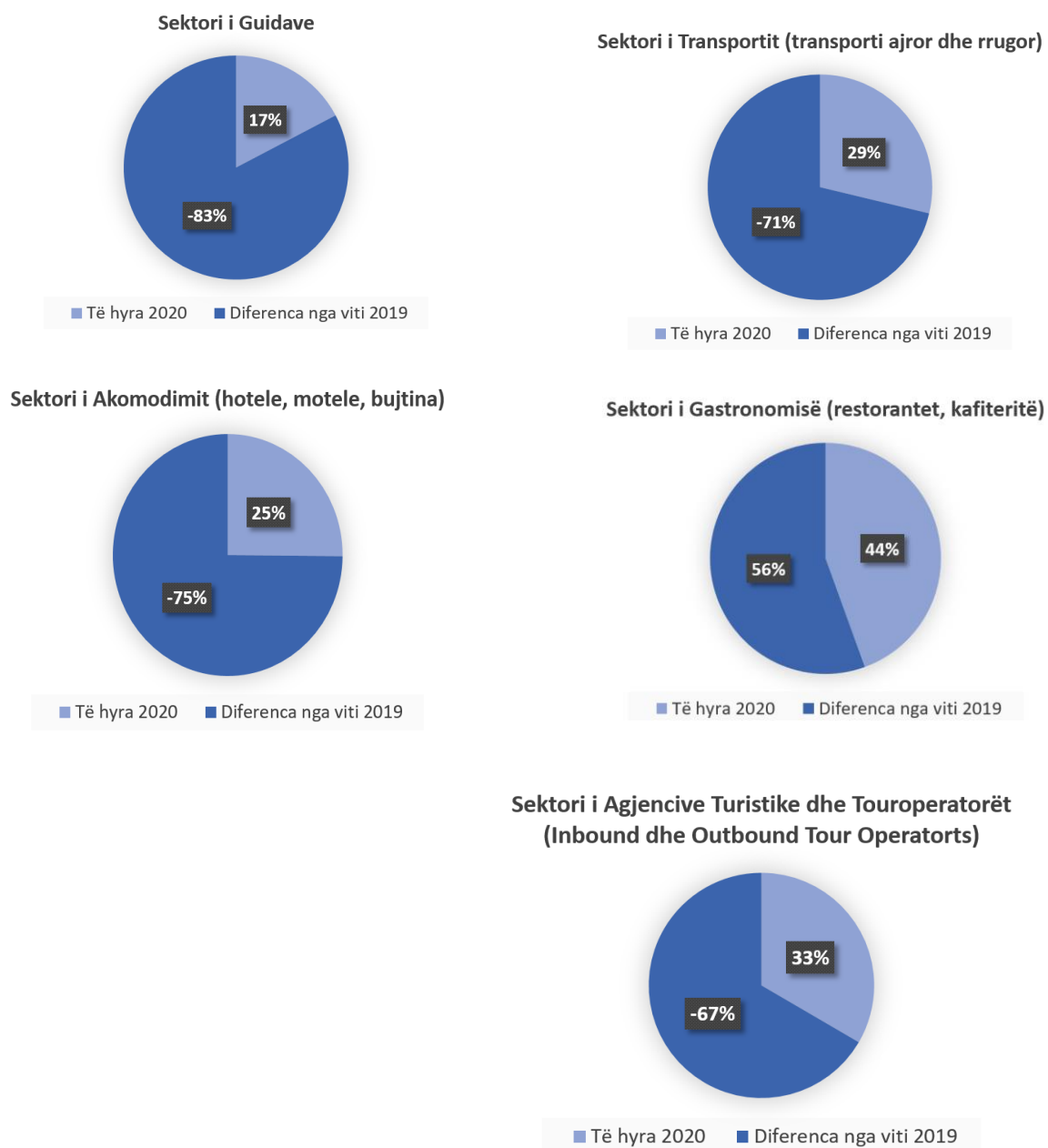
Ako uporedimo prihode od turističkih vodiča, primetiće se da je ovaj sektor najviše pogođen. Nijedan vodič se nije povećao za ostvarivanje prihoda za njihove biznise više od 50.000 € tokom 2020. godine, dok je isti sektor, oko 20% njih uspeo da ostvari prihod od 300.000 € tokom 2019. godine.

Prosek gubitaka tokom 2020. godine prema sektorima

Na osnovu prosečnog prihoda za turističke biznise, ako uporedimo prosečni prihod u 2019. godini sa prosečnim prihodom u 2020. godini prema sektorima turizma, ispada da je svaki sektor turizma pretrpeo gubitak. Kao što je prikazano u tabeli 1, sektor Vodiča pretrpeo je gubitak od 82,71% tokom 2020. godine u poređenju sa 2019. godinom, zatim imamo sektor smeštaja gde imamo gubitak od 74,84%, sektor transporta pretrpeo je gubitak od 71,26%, sektor turističkih agencija i Touroperatora pretrpeo je gubitak od 66,59%, a sektor gastronomije 55,53%.

Sektori	
Sektor vodiča	-82.71%
Sektor smeštaja (hoteli, moteli, pansioni)	-74.84%
Sektor transporta (vazdušni i drumski transport)	-71.26%
Sektor Turističkih agencija i Touroperatora (Inbound i Outbound Tour Operatorts)	-66.59%
Sektor gastronomije (restorani, kafići)	-55.53%

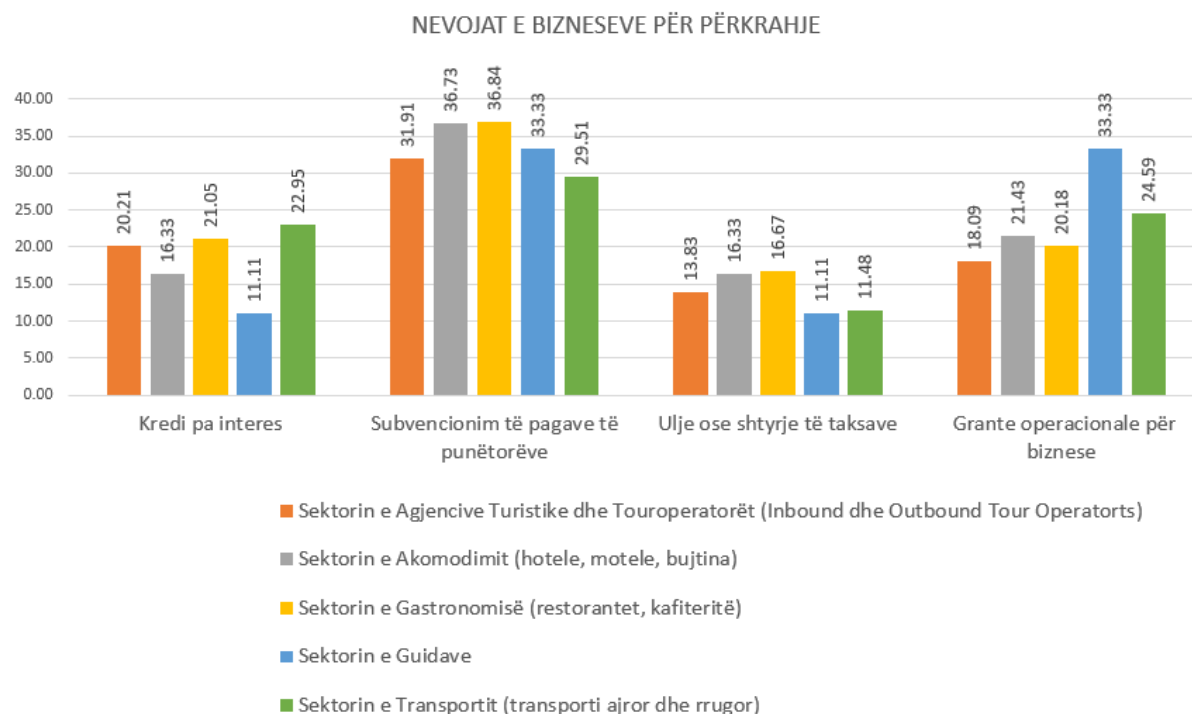
Tabela 1: Prosečni gubici tokom 2020. godine prema prihodima koje su ostvarili turistički biznisi u poređenju sa 2019. godinom

Slika 6: Procentat gubitaka tokom 2020. godine prema prihodima koje su ostvarili turistički biznisi u poređenju sa 2019. godinom

Potrebe biznisa u sektoru turizma za podršku

U pitanju „koje su potrebe za podrškom?“ Primećuje se da je najveća potreba „Subvencionisanje plata radnika. Svi sektori na osnovu procenta su ostvarili preko 30%. Takođe je hitna potreba za podrškom u pružanju operativnih grantova biznisima. Beskamatni krediti se takođe smatraju značajnom pomoći. Čini se da smanjenje poreza ili odlaganja nemaju snažan uticaj na poslovnu podršku, a čini se da je najveći procenat u sektoru gastronomije sa samo 16,67%.

Slika 8: Potrebe biznisa za podrškom

Zaključak

Zemlje u regionu preduzele su posebne mere olakšavanja za turistički sektor i tretirale su turizam kao prioritetni sektor koji treba da podrži vlada. U zemljama regiona vlade su preduzele direktne mere koje imaju za cilj povećanje prihoda za privatni sektor u turizmu. Oni su podstakli ubrzanje razvoja domaćeg turizma, jer strani turisti i dalje imaju dolazeće prepreke zbog brojnih preventivnih postupaka protiv Covid-a 19 ili zatvaranja granica tokom pandemije.

Iz kako su turistički biznisi izjavili u ovom istraživanju, zaključujemo da je na turistički sektor Kosova direktno uticala pandemija Covid 19. Na osnovu odgovora datih u ovom istraživanju zapaženo je da je pandemija prouzrokovala smanjenje prihoda tokom 2020. godine u svakom sektoru. Sektor koji je pretrpeo najviše smanjenja prihoda je sektor vodiča, zatim smeštaj, ali samo sa malom razlikom smanjio se i sektor transporta. Takođe su turističke agencije i turoperator, kao i gastronomija zabeležili veoma velika smanjenja prihoda tokom 2020. godine. Zbog toga se preporučuje preduzimanje mera za oporavak turističkog sektora u celini, sa merama za subvencionisanje turističkih biznisa proporcionalno šteti prouzrokovanoj od pandemije.

Jedan od glavnih finansijskih problema sa kojima su se suočavali turistički biznisi tokom 2020. godine dva identična problema za gotovo svi turistički biznisi. To su plate osoblja kao i plaćanje kirije i komunalnih usluga. Iako su problemi poput otplate kredita, plaćanja dobavljača ili plaćanja računa bili manje izazovni tokom pandemije u poređenju sa prve dve.

Ovo istraživanje pokazuje da su mnogi turistički biznisi smanjili broj osoblja ili ga mogu smanjiti zbog uticaja pandemije i nemogućnosti da se nose sa finansijskim obavezama.

Zbog toga se na osnovu ovog istraživanja preporučuje da vlada i svi kreatori politike na centralnom ili lokalnom nivou, ali i druge donatorske organizacije planiraju nove mere za oporavak sektora turizma i nadoknadu štete prouzrokovane pandemijom kao i za naknadu plata zaposlenih koji su ostali bez posla.